

ЗАГАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ У СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Нідзельська Юлія Михайлівна

канд. філол. наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Вступ. Перш за все, варто зазначити, що у сучасних мовознавчих пошуках досить часто можна спостерігати за фокусом уваги мовознавців на сутності перекладацька стратегія. Але, якщо звернутися до різних наукових праць, тоді виявляється, що саме однозначної інтерпретації цього поняття тепер немає. Справжню зацікавленість вивченням цього поняття можна помітити у роботах таких науковців, як Л. Венутті, О. Михайленко, Т. Ніколаєвої, П. Ньюмарком, О. Ребрієм та інших. Отже, нашу розвідку присвячено вивченню саме цього важливого поняття у рамках сучасного мовознавства та перекладознавства, а його важливість та багатогранність може зумовлювати *актуальність* нашої роботи.

Сьогодні перекладацька парадигма значною мірою вийшла за рамки лінгвістичної теорії перекладу. Адже вона ефективно розвивається як міждисциплінарний напрям, який дозволяє інкорпорувати досягнення літературознавства, семіотики, культурології, семіотики задля вирішення певних своїх задач [7, с. 221]. На наш погляд, важливо зазначити, що синонімічно до «стратегії перекладу» використовують такі сутності: «тактика перекладу», «перекладацька стратегія», «стратегія перекладача», а також «стратегія поведінки перекладача в процесі перекладу» тощо [6, с. 117]. Варто зазначити, що перекладознавці насправді часто зацікавлені тими аспектами, які зумовлюють певну стратегію перекладу. Відтак, О. Михайленко у своїй науковій роботі вказує, що на такий вибір здійснюють вплив певні чинники: *мета перекладу, тип тексту, що перекладається (художній та*

інформативний) і характер передбачуваного рецептора перекладу також (у деяких випадках перекладач може орієнтуватися на “усередненого рецептора”) [4, с. 150].

Слід зазначити, що згідно з поглядами Т. Андрієнко, перекладацькі стратегії варто розділити на, з одного боку, *глобальні* (цілісний текстовий мегаконцепт) та, з іншого боку, *локальні* (вони ж вимагають стратегічного перекладацького рішення) [1, с. 56].

Мета роботи полягає у розгляді основних особливостей поняття перекладацьких стратегій у сучасній теорії та практиці перекладу.

Матеріали і методи. У цій науковій розвідці використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу, які часто застосовують для перевірки гіпотез на основі уже існуючих знань, також метод порівняння. Матеріалами роботи слугували наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників у галузі перекладознавства, які присвячено стратегіям перекладу.

Результати та обговорення. Дослідник Л. Венутті, у свою чергу, підкреслює, що термін «стратегія» використовують у теорії та практиці перекладу задля позначення різних дій перекладача, починаючи від вибору тексту, до вибору способу відтворення мовних одиниць. Як правило, стратегія направлена на розв’язання багатьох проблем перекладу [9, с. 240]. Як відомо, досліднику у перекладознавстві Л. Венутті присвоюють авторство перекладацьких стратегій одомашнення й очуження. Вони передбачають адаптацію або ж збереження особливостей мови оригіналу [10; 6]. На думку А. Панькової, «перекладацьку стратегію» варто визначати як алгоритм діяльності перекладача. Він передбачає наявність певних перекладацьких тактик та прийомів, їх метою є перетворення концепту вихідного тексту для інтеграції в концептуальну і мовну картину світу мови перекладу [6, с.117]. Як зазначає Т. Андрієнко, стратегія одомашнення, як відомо у сучасному мовознавстві, її ще називають доместикацією, зазвичай передбачає орієнтацію на мовну картину світу мови перекладу. В якості тактик, які може використовувати перекладач або перекладачка при виборі цієї стратегії, вказана

дослідниця розглядає такі: відтворення денотативного змісту, привнесення культурно специфічних конотацій та ін. [1, с. 152],

А. Панькова, підтримуючи точку зору Т. Андрієнко, теж вважає, що у разі вибору *стратегії очуження*, яка орієнтована на мовну картину світу мови оригіналу, перекладач додає до перекладу щось нове для приймаючої культури. Серед тактик, котрі застосовують при виборі цієї стратегії, розрізняють наступні: відтворення формальних характеристик конотацій екзотичності, буквального значення та ін. [1, с.152–153; 6, с. 117, с.118].

Згідно з його класифікацією П. Ньюмарк існують дві стратегії перекладу: *семантична та комунікативна*. Семантичний переклад, як вважає цей відомий науковець, має на меті найбільш точно передати зміст вихідного тексту, коли збережені лексичні та граматичні оригінальні конструкції. Комунікативний, у свою чергу, зосереджений на відтворенні впливу вихідного тексту на цільову аудиторію. У цьому випадку оригінальні лексичні та граматичні структури змінені [8, с. 39, 47, 48].

Відтак, П. Ньюмарк підкреслює, що семантичний переклад нерідко застосовують у процесі перекладу наукових, медичних, юридичних текстів. Саме точність відіграє тут вирішальне значення. Комунікативний переклад передбачає врахування культурних та лінгвістичних відмінностей між мовою оригіналу та мовою перекладу відповідно [8, с. 49, с. 40].

Як це запропоновано О. Михайленко, *перекладацьку стратегію* варто розуміти як етапи та способи діяльності перекладача, певні алгоритми перекладацьких дій, які є спрямованими на розв'язання локальних і глобальних проблем перекладу тексту для досягнення певних перекладацьких цілей. А саме йдеться про створення тексту перекладу, який є еквівалентним в комунікативно-прагматичному плані оригінальному тексту. До того ж, перекладацьку стратегію варто розглядати як процесуальне явище: етапи та способи діяльності перекладача у вирішенні конкретних завдань перекладу для досягнення базової мети, тобто для створення такого тексту оригіналу, котрий зберігає функціональні домінанти тексту оригіналу, їх вважають критерієм

еквівалентності перекладу [4, с. 152].

Як це вдало підкреслено Т. Ніколаєвою, діяльність перекладачів тільки тоді має сенс, коли виправдовує надії учасників комунікації, ми цілком з цим погоджуємося. Перекладач докладає якомога більше зусиль для того, щоб правильно зрозуміти текст, а також і підібрати найбільш точний відповідник. До того ж, згадана нами вчена зазначає, що будь-яка частина тексту може представляти очевидні або приховані перекладацькі проблеми, з чим ми повністю погоджуємося. Також перекладач знає про те, що серед вказаних проблем є типові, котрі отримують стандартні рішення, а є оказіональні. Вони можуть вимагати для свого рішення зміни відомих прийомів [5, с. 11].

Важливим є той факт, що вибір стратегії перекладу залежить, крім суб'єктивних уподобань перекладача та якості тексту оригіналу, від багатьох об'єктивних факторів, серед яких, як вважає Л. Коломієць, виділяють: *цільову аудиторію перекладу та стан цільової полісистеми; кількість існуючих перекладів певного твору в цільовій літературі*. Крім того, необхідність у форе-нізуючому перекладі виникає гостро тоді, коли створюється критично велика кількість перекладів-одомашнень. Вони роблять відстань між оригіналом і читачем все більшою [Цит. за 5, с. 112].

Як це підкреслено Е. Ахмедовою, намагаючись визначити перекладацький метод, дослідники не можуть сформулювати єдиний погляд щодо тлумачення сутності перекладацького методу. Отже, у широкому розумінні багато вчених, серед них О. Ребрій, О. Чередниченко, П. Ньюмарк та ін. розглядають *перекладацький метод* як сукупність дій (застосування перекладацьких прийомів, трансформацій), котрі дозволяють перекладачу досягти мети, передати зміст тексту оригіналу найбільш «природним» способом [2]. Варто зазначити, що відомий перекладознавець П. Ньюмарк виокремлює наступні *п'ять основних перекладацьких методів: наслідувальний переклад; семантичний переклад; адаптування; ідіоматичний переклад; комунікативний переклад* [2, [2; 8].

У своїй науковій розвідці, зі свого боку, Е. Ахметова зазначає, що для

українського перекладу засобів мовного втілення англійських еталонів художніх порівнянь використовують 3 *перекладацьких методи: наслідувальний, адаптивний, комунікативний*. Комунікативний метод, як вона наголошує, варто вважати нейтральним щодо стратегій очуження та одомашнення. Проте наслідувальний метод співвідноситься з перекладацькою стратегією очуження. У свою чергу, адаптивний метод породжено перекладацькою стратегією одомашнення [2].

Ми, у свою чергу, погоджуємося з тим, що найважливішим стратегічним принципом перекладача є критичне ставлення до своїх дій. Особливо тоді, коли оригінал є незрозумілим. Відтак, підхід перекладача до створюваного тексту повинен бути обережним, тобто якщо вибраний відповідник суперечить іншим частинам тексту або порушує логічну послідовність викладу, тоді слід шукати інший спосіб [5, с. 11].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки щодо того, що перекладацькі стратегії є досить неоднозначним поняттям у сучасній лінгвістиці, відтак воно потребує подальшої пильної уваги науковці, розгляду під різними точками зору, адже саме таких підхід допоможе більш детально дослідити особливості їх сприйняття та розуміння у теорії перекладу, порівняти із схожими сутностями, а також виокремити особливі риси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрієнко Т. П. Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську) : монографія. За ред. В. І. Карабан. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 339 с.
2. Ахмедова Е. Д. Стратегії і методи англо-українського перекладу засобів мовного втілення еталонів художніх порівнянь. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов, (91). 2020. URL: <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-91-10> (дата звернення 1.08.2025)

3. Колодій Б., Романчук, Г. Стратегії й тактики медичного перекладу під час дублювання кінострічок (на матеріалі українськомовного перекладу американського телесеріалу «Добрий лікар»). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (205), 75–84. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-205-11> (дата звернення 03.08.2025)
4. Михайленко О. А. Поняття “перекладацькі стратегії” як складова стратегічної компетенції. *Педагогічні науки*. 2014. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Nzped_2014_121_23.pdf. (дата звернення 02.08.2025)
5. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі стратегії в англо-українському просторі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2018. № 1. С.110-115. URL: Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2018_29\(68\)_1_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2018_29(68)_1_23) (дата звернення 02.08.2025)
6. Панькова А. Використання локальних стратегій при перекладі історичних реалій. *Молодий вчений*, 3 (67), 116-121. 2019. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-24> (дата звернення 03.08.2025)
7. Рябчук О. В., Разумна К.А., Сіваєва О. С. Перекладацькі стратегії як засоби маніпуляції свідомістю. *Закарпатські філологічні студії*. Редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2021. Вип. 18. С. 220–224 <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/59212> (дата звернення 05.08.2025)
8. Newmark P. *Approaches to Translation*. Prentice Hall, 1988. 200 p.
9. Venuti L. *The scandals of translation: toward an ethics of difference*. London : Routledge, 1998. 224 s.
10. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge, 1995. 336 p.